

lianus van een corrupta eloquentia, eenige eeuwen later hebben de Latijnsche stilisten, op weinige gunstige uitzonderingen na, de voetsporen van Cicero, die als de meester bleef gelden en wiens rhetorische geschriften den grondslag bleven vormen van alle stijlkundig onderwijs, geheel verlaten. In plaats van de monumentaal gebouwde Ciceroniaansche periode, met haar logische subordinaties, haar rationeel verbonden gedachtencomplexen en haar concinnitas, de harmonische dispositie der woorden, die als het ware op natuurlijke wijze het oratorisch rythme, den numerus oratorius, uit den gang van den zinsopbouw deed geboren worden ⁹⁾, was getreden de door de tweede sophistiek gepropageerde volzin der Asiaansche rhetorica. In korte gedachteflitsen, minutissimae sententiae, asyndetisch elkander als het ware nahuppelend of door vluchtige copulatieve of onverwachte en daardoor markante en op effect berekende adversatieve conjuncties geëördineerd, voerde deze periode op — het kan niet ontkend worden — vaak geestrijke, maar gemanieeerde wijze het redebeleid schokkend naar een welkom rustpunt. De meest kenmerkende ornamenten van dezen stijl zijn de naar Gorgias, die voor hun uitvinder doorging, genoemde Gorgiaansche schemata en het is voor het latere deel van mijn betoog noodig, dat ik even het terrein der rhetorische techniek betreed om eenige woorden te wijden aan de drie Gorgiaansche figuren.

De belangrijkste van de drie is ongetwijfeld de antithesis. De antithese, van oudsher bij de Grieken geliefd, treffen we, zooals Norden heeft opgemerkt ¹⁰⁾, op verschillende terreinen van hun geestelijk leven aan. Zij kruidt niet alleen reeds de geestigheden der oude Sicilianen, Gorgias' landslieden, maar draagt ook de wijsgeerige systemen van Empedocles en Heraclitus; zij doet zich niet alleen gelden door de antithetische partikels, die op iedere bladzijde Grieksch voorkomen en die wij ternauwernood kunnen navoelen, maar openbaart zich ook in strophe en antistrophe van lied en drama; zij komt niet alleen tot uiting in de typisch-Grieksche neiging tot agonistiek, maar werkt ook door in de compositie van de antieke kunstwerken. Als stijlornament door Gorgias toegepast, door de Asiaansche rhetorica gecultiveerd, dringt de antithese met deze in de Latijnsche literatuur door en be-